

Motion till riksdagen 2013/14:U242

av **Bodil Ceballos m.fl. (MP)**

Arktis

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige bör ta initiativ till ett omedelbart moratorium för all utvidgad exploatering i Arktis.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige med sitt medlemskap i Arktiska rådet bör verka för ett förbud mot ny oljeborrning i Arktiska oceanen.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att verka för ett moratorium för bottentrålning i tidigare ofiskade områden i Arktis.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige ska verka för ett moratorium för fiske på fiskebestånd utan vetenskapligt satta kvoter i Arktis.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ta initiativ till att bilda ett reservat för fred och miljöskydd i Arktis.

Vad som händer i Arktis påverkar oss alla

Sedan början av 1970-talet har forskare använt satelliter för att övervaka utbredningen av havsis i Arktis. Data antyder att havsisen har krympt med i genomsnitt 3 procent vart tionde år under denna period. Oroande nog har forskarna upptäckt att hastigheten på avsmältningen har ökat betydligt de senaste åren. Sedan 1996 har isen krympt med 10 procent vart tionde år. Under år 2012 minskade den arktiska havsisen under sommaren i en takt som den aldrig tidigare gjort. Ett stort antal forskare och experter från olika organisationer från hela världen har varnat för den exempellosa händelse som ett smältande Arktis betyder, ett budskap som många människor har tagit till sig,

Fel! Okänt namn på

men som ännu inte verkar ha nått fram till våra politiker. Tyvärr gäller även det en majoritet av politikerna i Sveriges riksdag.

För Miljöpartiet de gröna är ett smältande Arktis en väckarklocka för bättre och snabbare klimatåtgärder. Det är därför som vi i riksdagens olika debatter ställt frågor till utrikesminister Carl Bildt (M) på hur han ser på ett smältande Arktis när han under två år den här mandatperioden var ordförande för Arktiska rådet. Statsminister Fredrik Reinfeldt (M) har kallat klimatförändringen för "mänsklighetens ödesfråga", men något ledarskap i klimatfrågan har vi inte sett till. Tittar man i alliansregeringens olika budgetar så slås man av avsaknaden av konkreta åtgärder inom klimatområdet. Trots allvaret i klimatfrågan avsätter alliansregeringen bara 1 procent av satsningarna i statsbudgeten till klimatet. Över 60 procent används till att sänka skatten. Alliansen har haft chansen att visa på ledarskap i klimatfrågan men har inte tagit den. Det är trots allt mer opportunt att prioritera skattesänkningar för de rika och de i medelklassen som har arbete.

Lösningen på "mänsklighetens ödesfråga" skjuter Reinfeldt över på andra regeringar – eller till en annan generation.

Att hantera Arktis avsmältning är att ta itu med klimatförändringarna i sig

Vi gröna menar att den politiska världen, i Sverige och globalt, måste förstå att den kritiska gränsen i kampen mot den globala uppvärmningen nu tydligt har överträtts och att det är hög tid nu att på allvar sätta klimatet på den politiska dagordningen. I en tid då man i Sverige och i de europeiska institutionerna gör allt vad man kan för att tona ner debatten om mer ambitiösa klimatmål i de internationella klimatförhandlingarna, vill Miljöpartiet och den gröna rörelsen i Europa, att EU måste bli grönare och samtidigt uppmuntra andra att göra likadant.

Om vi inte lyckas stoppa den arktiska issmältningen kommer vi att få se en ökning av extrema väderfenomen som kommer att få katastrofala konsekvenser runt om på jorden, såsom stigande havsnivåer, fler extrema stormar samt uppkomsten av nya sjukdomar som kommer i klimatförändringens spår etcetera. Ett snabbt föränderligt klimat kan ge allvarliga konsekvenser för det traditionella jordbruket med resultatet att vi i framtiden kan se stigande matpriser och matbrist.

Att skydda miljön i Arktis är därför ett internationellt åtagande. Sverige måste föregå med gott exempel och visa ledarskap inom EU. Vi behöver en regering som för en utrikespolitik som inte går oljeindustrins intressen till handa. Vi behöver en självständig svensk utrikespolitik som vågar ta ställning för vad som är rätt. Vi kan inte bara sitta och vänta på att EU:s höga representant för utrikesfrågor Catherine Ashton ska yttra sig om Arktis och klimatförändringarna – när vi vet vad som måste göras. Sverige bör inom EU och i andra internationella fora driva frågan om ett globalt moratorium för industri-

ell utveckling inom området kring Norra ishavet, som historiskt sett har täckts av havsis året runt. Vi behöver ett permanent, rättvist och övergripande fördrag eller multilateralt avtal som skyddar ishavet och miljön, ekosystemen och de lokala samhällena som är beroende av dem.

Att skydda Arktis är att skydda vår planet, att rädda Arktis räddar vårt klimat

Den arktiska regionen är ett unikt område bland jordens ekosystem och innehåller enorma naturskatter. Den är hem för rik biologisk mångfald, ett stort antal arter har gjort detta unika klimat till sitt hem och Arktis lagrar världens största sötvattenreserver i sina glaciärer.

Den arktiska regionen har redan drabbats hårt av klimatförändringarna. Att den arktiska isen krymper snabbare än någonsin är allvarligt nog. Nyheten om den arktiska ismältningen borde vara ett verkligt uppvaknande för våra politiska ledare som borde få dem att kräva mer och snabbare åtgärder för att skydda vårt klimat! Arktis bör inte ses som ett nytt Eldorado för smutsig oljeprospektering, som – ironiskt nog – bara påskyndar och intensifierar den redan förekommande globala uppvärmningen och klimatförändringarna.

Oljeprospektering i Arktis bör förbjudas eftersom det innebär alltför många risker. Oljeindustrin har en lång historia av spill i känsliga områden, och sannolikheten för att liknande olyckor i framtiden ska inträffa är mycket hög. Oljesanering i ishavet skulle vara extremt svårt på grund av ineffektiv och i dag obefintlig teknik för sanering i extrema väderförhållanden, som Arktis innebär.

Borrning i Arktis kommer att skapa mer växthusgaser i en tid när vi måste försöka minska dessa utsläpp. Vi måste föra en tydlig politik och vara konsekventa med våra målsättningar och löften: Vi måste sätta stopp för oljeborrning i Arktis och istället investera i utvecklingen av förnybara energikällor och öka energieffektiviteten.

Isarnas avsmältning är en av de mest synliga effekterna av klimatförändringen, men den är också ett problem i sig. Högre temperaturer och mindre is kommer att medföra stora påfrestningar på det arktiska ekosystemet och för befolkningen. Med öppna vatten i Arktis blir också Nordost- och Nortvästpassagera intressanta genvägar för sjöfarten mellan Europa och Asien samt mellan Nordamerikas östkust och Asien.

Detta är naturligtvis positivt för sjöfarten, men vilka effekter det får på miljön och den biologiska mångfalden är oklart. Risken för påverkan är dock uppenbar, inte minst vid ett haveri med en olje- eller kemikalietanker.

Ökade problem med föroreningar och massturismens utveckling riskerar att utgöra ett allvarligt hot mot de lokala samhällenas kultur, hälsa och miljö. Arktiska urfolk är beroende av ekosystemet för sin överlevnad. Skadas ekosystemet allvarligt riskerar det att skada deras livskvalitet men också deras kulturella rikedom och traditionella visdom.

Fel! Okänt namn på

En annan konsekvens av det förändrade klimatet är att industriellt fiske i regionen möjliggörs i en skala som hittills inte förekommit. I Arktis finns alljämt några av jordens få vatten som ännu inte har utarmats av mänskligt storskaligt fiske med destruktiva metoder.

Sverige har ratificerat konventionen för biologisk mångfald (CBD) och därigenom förbundet sig att avsätta 10 procent av den marina miljön som skyddsområden, MPA, till 2020. Detta gäller såväl i internationellt vatten som i nationellt vatten. Denna konvention har även övriga arktiska stater utom USA skrivit under.

Trots detta är bristen på marina skyddade områden i Arktis påtaglig. Ingen av de arktiska staterna är i närheten av att uppfylla sina åtaganden i enlighet med CBD. Ryssland och USA har exempelvis inte designat ett enda område i sina arktiska vatten. Inte heller i Osparområdet finns något designat MPA i arktiska vatten.

Med hänsyn till Arktis utsatta situation, med klimatförändringar, föroreningsproblematik, industriell utveckling med mera, och de arktiska organismernas särskilda sårbarhet bör ett uppfyllande av de åtaganden som finns i CBD ses som ett absolut minimum och en större areal av skyddade områden eftersträvas.

Regeringen bör i internationella sammanhang verka för ett moratorium mot fiske på fiskebestånd utan vetenskapligt satta kvoter i Arktis. Kravet om inget fiske utan vetenskaplig rådgivning är i linje med den europeiska gemensamma fiskeripolitiken och andra arktiska länders fiskeripolitik, såsom Islands och Norges.

Det är också troligt att den aktuella utvecklingen i Arktis och upptäckten av nya energireserver under Arktis smältande isar riskerar att bli en källa till säkerhetspolitisk spänning mellan, inte bara de åtta arktiska staterna, utan även de länder som inte har landgräns mot Arktis men som vill ta del av dess rikedomar. Det finns risk för att den militära hotbilden kommer att öka.

Det goda exemplet

Antarktis är inte bara bokstavligt utan även politiskt Arktis motpol och en källa till inspiration. Kommersiella intressen började strax före andra världskriget att intressera sig för de väldiga mineralfyndigheter som finns i Antarktis, och snart uppstod gränskonflikter när ett flertal länder började göra anspråk på territorier.

Glädjande nog ledde konflikterna inte till våldsamheter; istället segrade förnuftet. Redan 1959 undertecknades ett internationellt avtal – Antarktisfördraget – om att freda kontinenten och det omgivande havet söder om den 60:e breddgraden – 10 procent av jordens yta. Enligt avtalet ska Antarktis för evigt i mänsklighetens intresse endast användas för fredliga ändamål och forskning; all militär verksamhet är otillåten, liksom sprängning av kärnvapen och förvaring av radioaktivt avfall. Alla territoriella anspråk har ”frusits” vid den situation som rådde när avtalet undertecknades.

Fördraget kompletteras senare av ett antal konventioner och rekommendationer till skydd för miljön och den biologiska mångfalden. Genom denna överenskommelse skyddas mer eller mindre allt liv söder om 58:e breddgraden, utom valarna som täcks av andra överenskommelser. Det finns en konvention för skydd av sälar, en annan som ger skydd åt andra djur och växter samt en som skyddar det marina livet.

En särskilt viktig överenskommelse under Antarktisfördraget är Madrid-protokollet från 1991. Det tillkom på initiativ av Australien och Frankrike sedan andra länder under 1980-talet försökt få igenom ett avtal om exploatering av kontinentens mineraler. Resultatet blev istället ett protokoll som helt bannlyser alla former av prospektering i 50 år utom för vetenskapliga ändamål. Det är ett omfattande regelverk som slutligen klassar kontinenten som "ett naturreservat ägnat åt fred och forskning" eller en världspark.

Förvisso är det många saker som skiljer Arktis från Antarktis och förvisso skapades Antarktisfördraget under en annan tid, men exemplet inspirerar. Det måste gå att skapa ett liknande fördrag för Arktis.

En världspark för fred och naturskydd i Arktis

För Arktis är läget akut. Regionens öde avgörs nu och de närmaste åren och intressena för att exploatera de resurser som finns där är starka. Arktiska rådet uppvisar inga tecken på att vilja skydda området mot exploatering, kanske för att majoriteten av medlemsstaterna har stora intressen i den fossila sektorn.

Arktis är emellertid en angelägenhet främst för de ursprungsbefolkningar som lever där och i andra hand för hela jorden – det är inte en region vars öde ska få avgöras av ett fåtal oljeländer som har territorier norr om polcirkeln. De arktiska strandstaterna bör därför ta initiativ till att inbjuda det internationella samfundet till samtal om utformningen av en konvention eller annat instrument som ger regionen ett långtgående skydd mot militarisering och exploatering under minst 100 år, en världspark för fred och liv.

Ett sådant instrument kan med all sannolikhet utformas på en mängd olika sätt, det är idag inte möjligt att närmare precisera dess konstruktion eller olika delar. Miljöpartiet anser dock att det bör omfatta en demilitarisering av regionen, ett stopp för ny exploatering av mineraler och fossila bränslen, en reglering av fiske och sjöfart, fredade ekosystem och ett säkerställt stort inflytande för urbefolkningarna. Sverige kan spela en instrumentell roll i skapandet av ett sådant skydd.

Internationella förhandlingar av denna art är ofta arbetskrävande och långdragna, de tar många år att slutföra. När det gäller Arktis finns dessutom troligen starka nationella och kommersiella intressen som motsätter sig en process som syftar till att skapa en världspark. Samtidigt är situationen i Arktis så allvarlig och akut att varje dag räknas. Därför är det angeläget att vidta åtgärder som hindrar en ökad exploatering av Arktis i väntan på en mer långsiktig överenskommelse. Miljöpartiet anser därför att Sverige bör ta initiativ

Fel! Okänt namn på

för ett omedelbart moratorium för all utvidgad exploatering i minst tio år.
Detta bör riksdagen ge regeringen tillkänna som sin mening.

Stockholm den 2 oktober 2013

Bodil Ceballos (MP)

Valter Mutz (MP)

Mehmet Kaplan (MP)

Peter Rådberg (MP)